

Psychiatria sądowa w Polsce

– stan aktualny i perspektywy

Świecie, 11.10.2022

Inga Markiewicz
Klinika Psychiatrii Sądowej
IPiN w Warszawie

Psychiatria i psychologia sądowa

Wspólna historia

Wspólne sukcesy
i porażki

Wspólne problemy

Wspólne wyzwania
i perspektywy

Wspólny jeden cel – **CZŁOWIEK !!!**

Psychiatria sądowa w Polsce

ISTOTNE OBSZARY

- Działalność diagnostyczna, opiniodawcza, współpraca z wymiarem sprawiedliwości
- Działalność lecznicza
  - izolacyjne środki zabezpieczające, oddziały psychiatrii sądowej,
  - ambulatoryjne środki zabezpieczające

- Stygmatyzacja, postawy społeczne wobec pacjentów sądowych
- Kształcenie w psychiatrii sądowej
- Działalność naukowo-badawcza w obszarze psychiatrii sądowej

DZIAŁALNOŚĆ LECZNICZA

- **Izolacyjny** środek zabezpieczający
- **Ambulatoryjne** środki zabezpieczające

Nieodległa historia

- KK z 1997 r. - środki zabezpieczające **jedynie** w warunkach **stacjonarnych**
- Do końca lat 90-tych XX w. środki zabezpieczające wykonywane były w zakładach psychiatrycznych, które przeznaczone były do leczenia pacjentów na podstawie Uoozp

Powodowało to:

- konflikty i nieporozumienia pomiędzy pacjentami tzw. sądowymi i niesądowymi
- częstsze zachowania agresywne i uciezkowe pacjentów sądowych
- stosowanie zbędnych zabezpieczeń wobec osób niestwarzających zagrożenia
- postrzeganie oddziałów psychiatrycznych jako miejsc dla niebezpiecznych i chorych „przestępców”
- stosowanie ujednoliconych metod terapeutycznych z pominięciem celów detencji
- brak standardów, brak ogólnokrajowej struktury zakładów psychiatrii sądowej, brak wytycznych co do zapewnienia bezpieczeństwa

Struktura zakładów psychiatrycznych przeznaczonych do wykonywania środków zabezpieczających

Powstały Regionalne Ośrodki Psychiatrii Sądowej

1998r. – Gostynin

2000r. – Starogard Gdański i Branice

- Powstanie Ośrodków dało początek stworzeniu **trójstopniowej struktury zakładów** psychiatrycznych przeznaczonych do wykonywania środków zabezpieczających
- Zastosowano specjalne zabezpieczenia, celem ograniczenia zachowań agresywnych oraz zapobieżenia ucieczkom pacjentów

Zakłady dysponujące warunkami podstawowego zabezpieczenia (35)

2115 miejsc

stały nadzór nad sprawcami, drzwi i okna wyposażone w urządzenia uniemożliwiające sprawcom ucieczkę

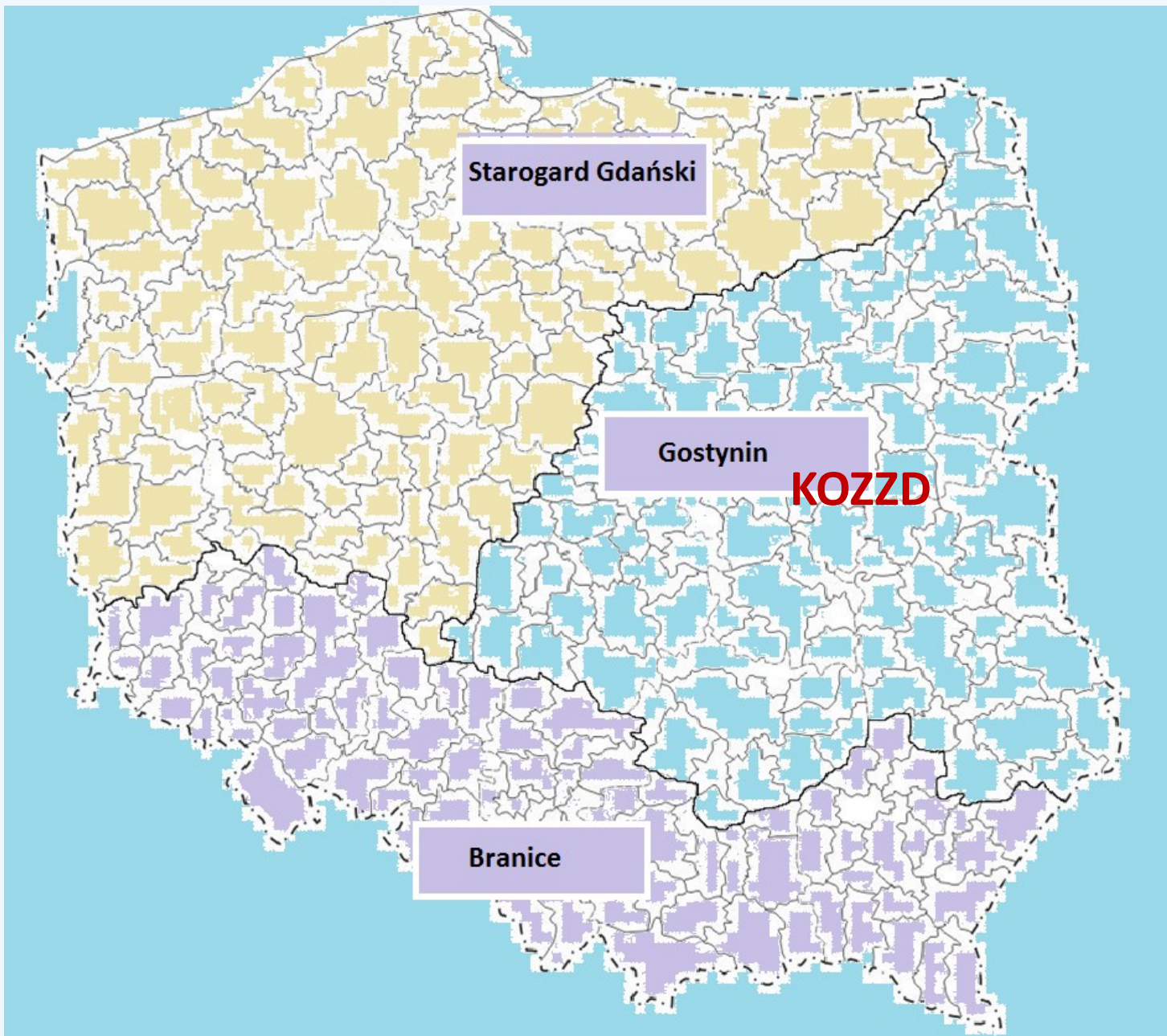
Zakłady
dysponujące
warunkami
**wzmocnionego
zabezpieczenia (17)**

946 miejsc

telewizja wewnętrzna,
elektroniczny system sygnalizujący
niekontrolowane otwarcie drzwi i
okien, wydzielenie pododdziałów,
ogrodzony teren rekreacyjny,
określona liczba personelu,
procedury postępowania (pożar,
bunt, ucieczki itp.)

Zakłady dysponujące
warunkami
**maksymalnego
zabezpieczenia (2)**

145 miejsc

system osobistych elektronicznych
urządzeń alarmowych, teren nadzorowany
poprzez telewizję, gładki mur lub inne
zabezpieczenie przed ucieczką, większa
liczba personelu

Trójstopniowy system zakładów psychiatrycznych

Cele:

- dostosowania programów terapeutycznych do stanu psychicznego i zakresu funkcjonowania poszczególnych pacjentów zgodnie z przepisami prawa (cele detencji szersze niż tylko leczenie)
- zapewnienie bezpieczeństwa pacjentom i personelowi
- zawężenie stosowania restrykcyjnych form hospitalizacji do grupy osób o wysokim ryzyku zachowań agresywnych
- skrócenie czasu wykonywania detencji do niezbędnego minimum

Komisja Psychiatryczna ds. Środków Zabezpieczających

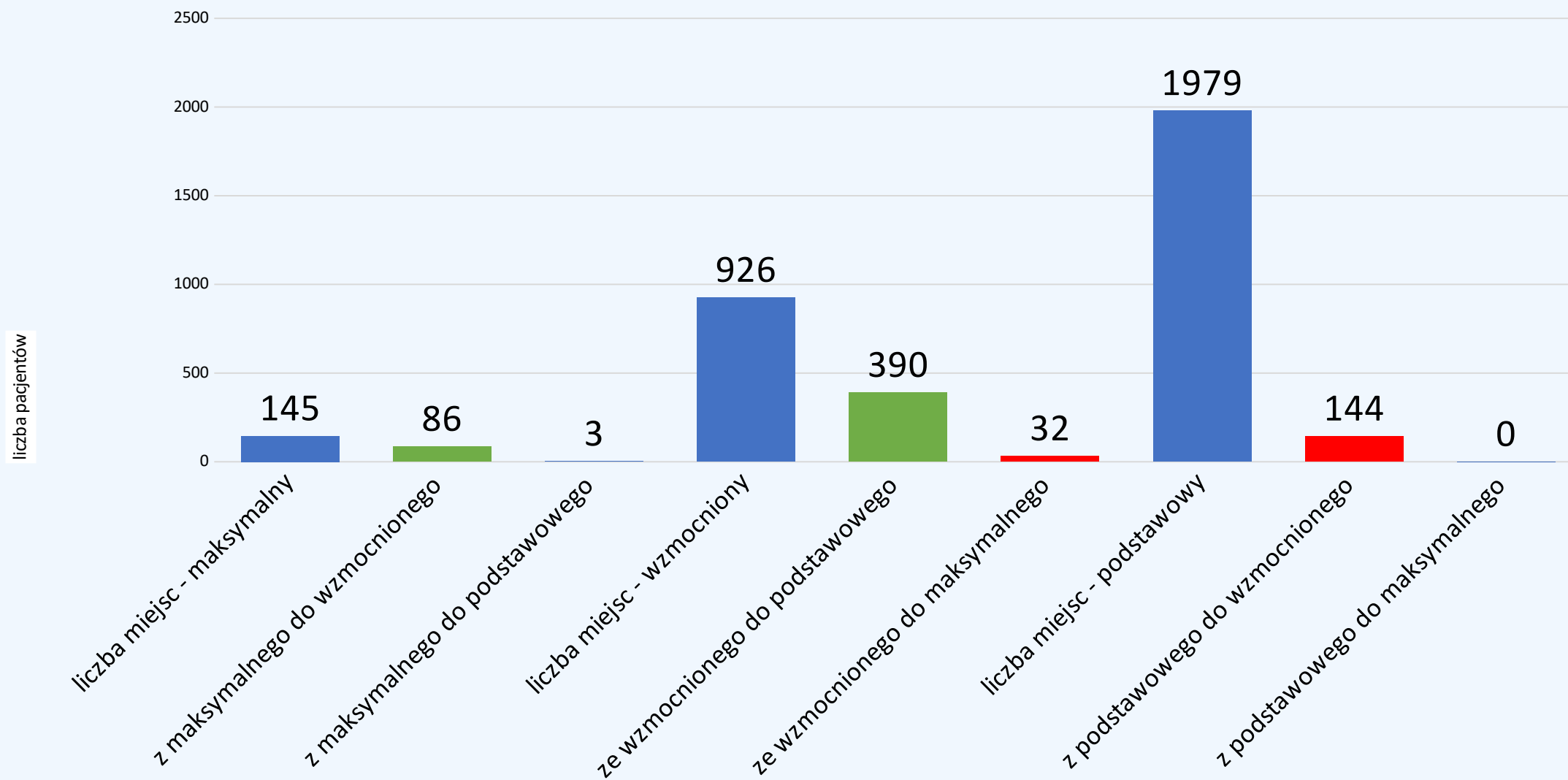
- **1998** - Konsultant Krajowy w dziedzinie psychiatrii i Dyrektor IPIŃ prof. S. Pużyński powołał **pierwszy** skład Krajowej Komisji ds. Przyjęć i Wypisów w Regionalnych Ośrodkach Psychiatrii Sądowej (Klinika Psychiatrii Sądowej w Pruszkowie, Instytut Psychiatrii i Neurologii w Warszawie, Ministerstwo Zdrowia).
- **Od 2004r.** Komisja Psychiatryczna ds. Środków Zabezpieczających **przy Ministrze Zdrowia**
- **2004** - Minister Zdrowia wydał pierwsze Rozporządzenie w sprawie wykazu zakładów psychiatrycznych i zakładów leczenia odwykowego przeznaczonych do wykonywania środków zabezpieczających oraz składu, trybu powoływania i zadań komisji psychiatrycznej ds. środków zabezpieczających.

Wykaz decyzji
podjętych przez
Komisję
Psychiatryczną ds.
Środków
Zabezpieczających
w latach **2010-2020**

Zakres prac Komisji Psychiatrycznej w latach 2010-2020			
Decyzje podjęte przez Komisję po raz pierwszy - wnioski rozpatrywane pierwszy raz	podstawowy	5245	8187
	wzmocniony	2278	
	wzmocniony - sprawcy seksualni art. 93c pkt. 3 (poprzednio art. 95a) od 2016r.	54	
	maksymalny	610	
Decyzje Komisji w trakcie realizowanej detencji - wnioski dotyczące zmiany lub utrzymania miejsca pobytu	z maksymalnego do wzmocnionego	889	7608
	z maksymalnego do podstawowego	18	
	ze wzmocnionego do podstawowego	2634	
	ze wzmocnionego do maksymalnego	268	
	z podstawowego do wzmocnionego	821	
	z podstawowego do maksymalnego	10	
	nadal podstawowy	1723	
	nadal wzmocniony	1161	
	nadal wzmocniony - sprawcy seksualni art. 93c pkt. 3 (poprzednio art. 95a) od 2016r.	22	
	nadal maksymalny	42	
	nadal odwykowy do 2015r.	20	
Inne odpowiedzi Komisji sporządzone w formie pism, informacyjne, inne opinie itp.		691	691

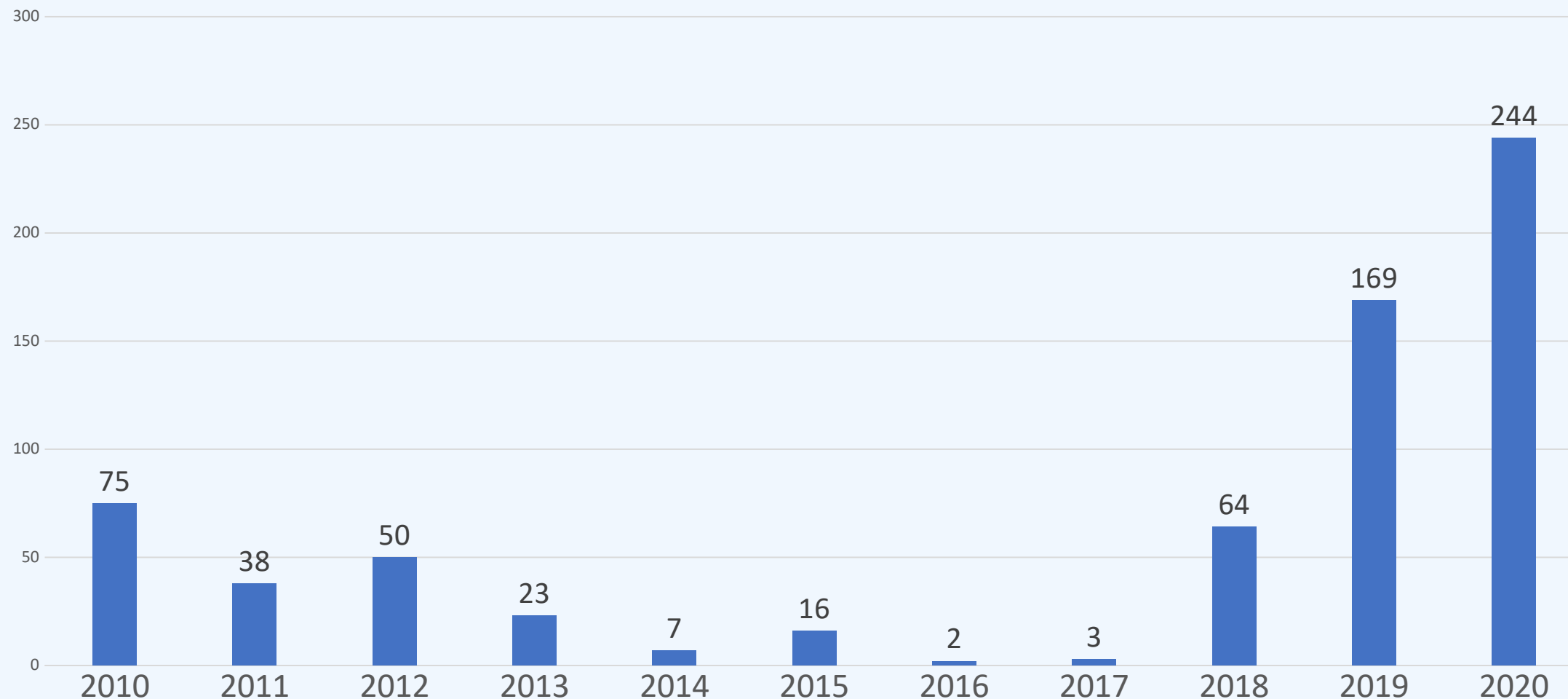

Decyzje Komisji dotyczące zmiany miejsca pobytu w 2020 r.

Ponownie wydane opinie **w związku z brakiem miejsc** w zakładzie wskazanym przez Komisję

Wykaz decyzji podjętych przez Komisję w latach **2010-2020**

Źródło danych: Komisja Psychiatryczna ds. Środków Zabezpieczających

Liczba orzeczonych środków zabezpieczających

Rok	Detencja psychiatryczna	Terapia	Elektroniczna kontrola miejsca pobytu	Razem (wszystkie środki, również inne)
2010	331	-	-	457
2011	479	-	-	566
2012	528	-	-	615
2016	535	182	3	903
2017	614	417	4	1287
2018	317	299	1	788

Liczebność pacjentów i pojemność zakładów detencyjnych

Wykorzystanie łóżek wg danych na dzień 15.09.2022r.

Rzeczywista liczba łóżek w systemie	Liczba osób przebywających	Liczba osób oczekujących	Razem	Przekroczenie
3206	3150	+ 464	= 3614	408

Podstawowy – **2115** miejsc
Wzmocniony – **946** miejsc
Maksymalny – **145** miejsc

Źródło danych: Komisja Psychiatryczna ds. Środków Zabezpieczających

Izolacyjny środek zabezpieczający

Realizacja środka zabezpieczającego w oddziałach o **różnych** stopniach zabezpieczenia

Zróznicowanie pod
względem terapii,
standardów
postępowania,
regulaminów
– rzeczywistość czy fikcja?

Regulaminy
– prawne czy
bezpprawne?

**Detencja w oddziale
ogólnopsychiatrycznym?**
- Celowe działania czy
konieczność?

Izolacyjny środek zabezpieczający

Diagnoza i terapia pacjentów w oddziałach psychiatrii sądowej

---

Zmiana poziomów zabezpieczenia, opinie okresowe, nadzór

Nowe w Polsce, a od lat używane w Europie pomocne narzędzia diagnostyczne

---

Okresowe szacowanie ryzyka (HCR-20, SAPROF, DUNDRUM, START)

Systemy terapeutyczne dostosowane indywidualnie do pacjenta

Stopniowe zwiększanie autonomii w oddziałach vs jednolite reguły dla wszystkich pacjentów

---

Przepustki

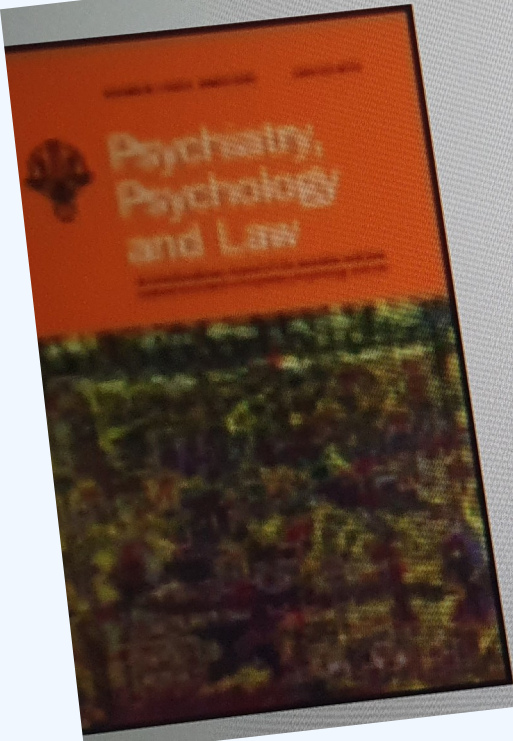
Izolacyjny środek zabezpieczający

**Relacje
personel -
pacjent**

Good Life
Model

Social climate
in the
psychiatric
ward

Psychiatry, Psychology and Law

Publication details, including instructions for authors and subscription information:

<http://www.tandfonline.com/loi/tppl20>

The Good Lives Model: A New Paradigm for Forensic Mental Health

Mary Barnao^a, Tony Ward^b & Peter Robertson^a

^a Psychology Department, Deakin University, Geelong, Victoria, Australia

^b School of Psychology, Victoria University of Wellington, New Zealand

Published online: 25 Jul 2018

The Relationship Between Ward Social Climate, Ward Sense of Community, and Incidents of Disruptive Behavior: A Study of a High Secure Psychiatric Sample

Ignazio Puzzo , Luke Aldridge-Waddon, Emma Bush & Catherine Farr

Pages 153-163 | Published online: 18 Dec 2018

 Download citation

 <https://doi.org/10.1080/14999013.2018.1532972>

 Check for updates

 Full Article

 Figures & data

 References

 Citations

 Metrics

 Reprints & Permissions

Get access

Nowy model postępowania?

Tradycyjna
psychiatria sądowa

**Risk-Need-Responsibility
model**
(Andrews, Bonta & Hoge,
1990)

Represja?

Nowe podejście

Good lives model
(Ward & Maruna,
2007)

**Jakość życia!
Jak mogę
zmienić swoje
życie?**

Ambulatoryjny środek zabezpieczający – czyli co?

Brak przepisów
wykonawczych

**Wyłącznie ogólne, aktualnie funkcjonujące poradnie zdrowia
psychicznego?**

Czy specjalistyczne PZP dla pacjentów sądowych?

A może w przyszłości?

- Sądowe oddziały dzienne, specjalne oddziały rehabilitacyjne, czy oddziały całodobowe, ale w systemie otwartym?
- Środowiskowe domy samopomocy dla pacjentów sądowych?
- Hostele dla opuszczających zakłady zamknięte?
- Mieszkania chronione?

Terapia ambulatoryjna – braki systemowe

- brak pomocy w uzyskaniu mieszkania, pracy, możliwości edukacji (eliminowanie czynników kryminogennych)
- brak systemu hosteli dla osób opuszczających zakłady zamknięte
- brak jednostek rehabilitacji psychiatrycznej dla pacjentów sądowych
- brak systemu współpracy pomiędzy policją, sądem a ośrodkami psychiatrycznymi
- brak jasno sprecyzowanych celów i zasad leczenia
- brak specjalistycznych ambulatoryjnych ośrodków psychiatrii sądowej

Ambulatoryjny środek zabezpieczający – co jest konieczne?

- **Zwiększenie roli asystenta socjalnego** (pomoc w poszukiwaniu mieszkania, pracy, wsparcia i więzi społecznych, w odnalezieniu się w życiu na wolności)
  - **Współpraca policji, kuratorów, asystentów socjalnych, władz lokalnych** w opiece nad osobą objętą ambulatoryjnym środkiem zabezpieczającym
-

Czas skończyć ze stygmatyzacją

- Pacjent sądowy – to pacjent zawsze agresywny i niebezpieczny?
- Pacjent sądowy – to ten, którego należy izolować przez całe życie?
- **Good Life Model i nowa szansa na nowe życie !!!**

Model ambulatoryjny

– integracja sprawcy ze społeczeństwem

- Wyjście pacjentów poza mury zakładów zamkniętych
- Wejście społeczeństwa w mury szpitali sądowych – wolontariat, spotkania z pacjentami, wydarzenia integracyjne w społecznościach lokalnych

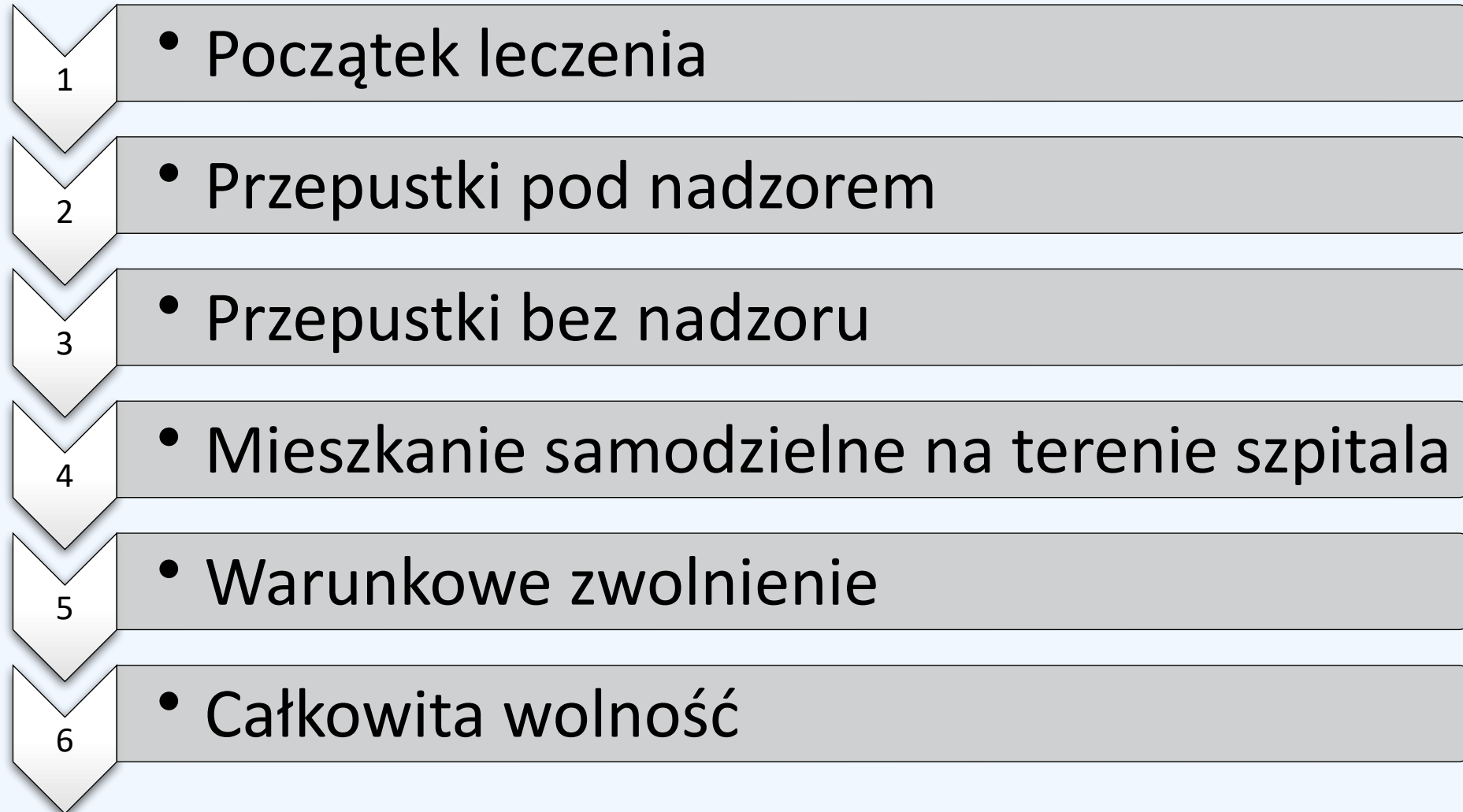
CZY MOŻNA INACZEJ?

NIEMCY
HOLANDIA

Gdy leczenie przynosi poprawę...

Rozwiązania
holenderskie

Co jeśli brak efektów leczenia?

- Jeśli w ciągu tego czasu cele nie są zrealizowane – osoba jest kierowana na tzw. LONG STAY
- tzw. TBS-long stay (**LFPC – Long Stay Forensic Psychiatry Care – 6 lat i dłużej**)

Ośrodki opieki długoterminowej dla pacjentów sądowych (LFPC) i terapia pracą

Zeeland (Holandia)

Zeeland (Holandia)

Rosdorf (Niemcy)

Rosdorf (Niemcy)

**KSZTAŁCENIE SPECJALISTÓW
Z PSYCHIATRII I PSYCHOLOGII
SĄDOWEJ**

Kształcenie specjalistów z zakresu psychiatrii i psychologii sądowej

Psychiatria i psychologia sądowa jako odrębna specjalizacja

Rozszerzenie metod diagnostycznych – diagnoza dla celów sądowych

Nauka szacowania ryzyka ponownego popełnienia czynu zabronionego w przyszłości

Nauka pisania opinii psychologicznych i psychiatrycznych na potrzeby organów wymiaru sprawiedliwości

Specjalistyczne metody terapeutyczne w pracy z pacjentem agresywnym

Elementy resocjalizacji

Podstawy prawa karnego i cywilnego

„odczarowanie” złych mitów na temat psychiatrii sądowej

**DZIAŁALNOŚĆ
NAUKOWO-BADAWCZA
w psychiatrii sądowej**

Konieczność polskich badań naukowych w obszarze psychiatrii sądowej

---

Etiologia zachowań agresywnych – przyczyny biologiczne, psychologiczne i środowiskowe

---

Etiopatogeneza, konsekwencje społeczne i czynniki predykcyjne przemocy

---

Ocena ryzyka ponownego popełnienia czynu zabronionego w przyszłości u pacjentów sądowych

---

Czynniki wpływające na długość pobytu w oddziałach psychiatrii sądowej

---

Potrzeby i jakość życia w oddziałach detencyjnych a możliwości terapeutyczne

---

Skuteczność określonych metod leczniczych w psychiatrii sądowej

Współpraca międzynarodowa

Udział Kliniki Psychiatrii Sądowej IPiN w projektach międzynarodowych

- COST Action IS1302 (2013 – 2017)

- EU-VIORMED (2017 – 2021)

Long-Term Forensic Psychiatric Care

COST Action [IS1302]

- Klinicyści i naukowcy z 19 krajów UE

- Badania z obszaru **długoterminowej opieki sądowo-psychiatrycznej**, dot:
- metod leczenia pacjentów sądowych,
  - czynników determinujących proces terapeutyczny,
  - określenia konkretnych potrzeb pacjentów sądowych,
  - optymalizowania rozwiązań organizacyjno-systemowych w zgodzie z przepisami prawa i zasadami etycznymi

EU-VIORMED

(EUropean study on VIOlence Risk and MEntal Disorders)

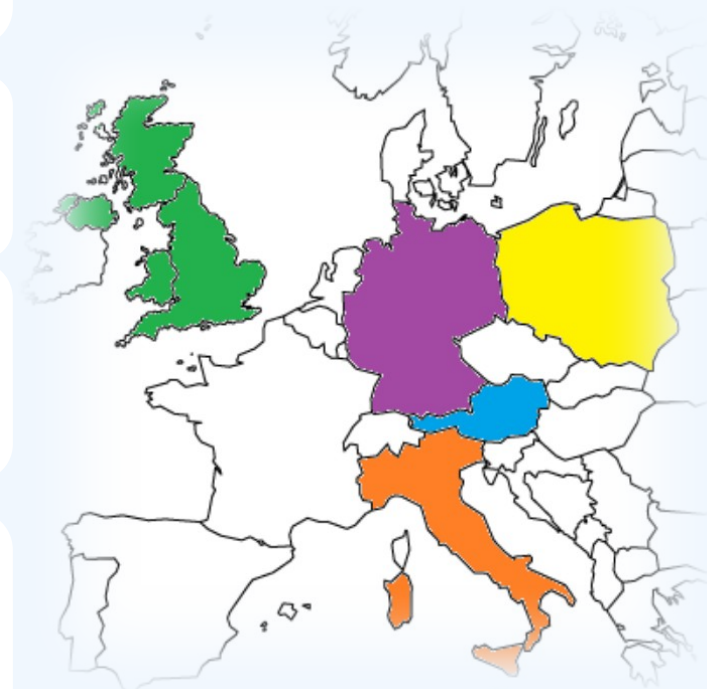
Identyfikacja i opisanie ścieżek terapii i opieki nad pacjentami sądowymi w krajach UE

Identyfikacja czynników ryzyka przemocy u pacjentów cierpiących z diagnozą schizofrenii

Ewaluacja narzędzi służących do oceny ryzyka przemocy i zachowań auto-agresywnych

Ocena skuteczności metod terapeutycznych u pacjentów leczonych w oddziałach psychiatrii sądowej

5 krajów

Perspektywy?

Co było?

Co będzie??

REFORMA PSYCHIATRII SĄDOWEJ - co w planach?

- Ambulatoryjne PZP dedykowane pacjentom sądowym (wyższe kontraktowanie NFZ)?
- Stworzenie ujednoliconych standardów terapeutycznych i regulaminów wewnętrznych dla ośrodków o różnych poziomach zabezpieczenia?
- Być może ośrodek opieki długoterminowej dla pacjentów sądowych na wzór holenderskich <Long-stay>?